

GINKO BILOBA O‘SIMLIGINING BOTANIK TAVSIFI, TARQALISHI VA AHAMIYATI

Abdumuxtorova Madina

Andijon davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya ta’lim
yo’nalishi 101-guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi qadimiy Ginkgo biloba daraxtining botanika tavsifi, uning tarqalish areali, shuningdek, inson salomatligi va ekologiya uchun ahamiyati bayon etilgan. O’simlikning dorivor xususiyatlari, uning bezakbopligi va madaniy ahamiyati ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar: Ginkgo biloba, dorivor o’simlik, ekologik ahamiyati.

Аннотация. В данном тезисе представлено ботаническое описание древнего дерева Ginkgo biloba, его ареал распространения, а также значение для здоровья человека и экологии. Рассматриваются лекарственные свойства растения, его декоративная ценность и культурное значение.

Ключевые слова: Ginkgo biloba, лекарственное растение, экологическое значение.

Annotation. This thesis describes the botanical description of the ancient Ginkgo biloba tree, its distribution area, as well as its importance for human health and ecology. The medicinal properties of the plant, its ornamental and cultural significance are considered.

Key words: Ginkgo biloba, medicinal plant, ecological significance.

KIRISH

Ginkgo biloba qadimiy davrlardan hozirgacha yetib kelgan yagona tirik vakil bo’lib, Ginkgopsida sinfiga, Ginkgoaceae oilasiga mansub. Uni ko’pincha “tirik dinovavr” yoki “tirik tosh qotgan” o’simlik deb atashadi, chunki u taxminan 270-290 million yil ilgari paydo bo’lgan va deyarli o’zgarishsiz bugungi kungacha saqlanib qolgan. Balandligi: Odatda 20-35 metr balandlikka yetadi, ba’zi hollarda 40 metr va undan ham yuqoriroq bo’lishi mumkin. Poyasi va novdalari: Barglari joylashgan novdalari ikki xil bo’ladi – uzun novdalar (vegetativ o’sish uchun) va qisqa novdalar (barg va gulli tuzilmalarni joylashtiradi). Barglari: Juda o’ziga xos ko’rinishga ega, yelpig’ichsimon (fan-simon) shaklda, ikki bo’lakka bo’lingan (biloba). Barg tomirlari parallel tarzda joylashgan bo’lib, bu uni boshqa ko’pchilik daraxtlardan ajratib turadi. Gullari: Bir uyli, ammo ikkita jins vakillari bor (erkak va urg’ochi daraxtlar alohida). Erkak gulxalta tuzilishida bo’lib, ko’p sonli changchalardan iborat; urg’ochi daraxtlarda esa urug’don ikki tuxumdondan tashkil topgan. Mevasi: Aslida, botanik jihatdan haqiqiy meva emas. Urug’lari sarg’ish-pushti rangda, tashqi qavati go’shtli va yoqimsiz hidga ega (masalan, achigan sariyog’ yoki

pishloq hidi). Ildiz tizimi: Asosan chuqur joylashgan, daraxtga kuchli shamol va tashqi omillarga nisbatan barqarorlik beradi.

Ginkgo biloba tabiiy holatda faqatgina Xitoyning janubiy-sharqiy hududlarida yovvoyi holda uchraydi. Biroq inson tomonidan uni ko‘plab hududlarga, ayniqsa, Yaponiya, Koreya, AQSH, Yevropa mamlakatlari, Markaziy Osiyo hududlariga introduksiya qilingan (ya'ni sun'iy ravishda o‘tqazilgan). Xitoyda uni qadimdan madaniy, diniy va dorivor ahamiyatga ega daraxt sifatida qadrlashgan.

Hozirgi kunda ko‘plab bog‘lar, xiyobonlar, shahar ko‘chalarida manzarali daraxt sifatida keng o‘tqaziladi, chunki u ekologik jihatdan toza, chang va tutundan kam zarar ko‘radi, sovuqqa, ifloslanishga chidamli.

Ginkgo biloba o‘simligining ahamiyati:

a) Dorivor ahamiyati: Ginkgo biloba eng mashhur dorivor o‘simliklardan biridir. Asosan, uning barglaridan olinadigan ekstraktlar quyidagi maqsadlarda qo‘llaniladi: Qon aylanishini yaxshilash: Xususan, miya qon aylanishini yaxshilaydi, bosh miya hujayralarini kislorod bilan ta'minlaydi. Xotira va kognitiv funksiyalarni oshirish: Altsgeymer kasalligi va boshqa demensiya turlarida tavsiya etiladi. Antioksidant xususiyatlari: Erkin radikallar ta'sirini kamaytiradi. Stress va depressiyani kamaytirishga yordam beradi. Ko‘zning mashhur kasalliklarida, masalan, glaukomada foydali deb hisoblanadi.

b) Manzarali ahamiyati: Ginkgo biloba barglarining noyob shakli va kuz faslidagi yorqin oltin-sariq rang unga juda baland dekorativ qiymat beradi. Ko‘plab shahar landshaft dizaynida keng qo‘llaniladi.

c) Ekologik ahamiyati: Ushbu daraxt: Havo ifloslanishiga chidamli, Yomg‘ir suvini yaxshi shimadi, Shovqin va changni kamaytiradi, Qushlar va hasharotlar uchun yashash joyini yaratadi.

d) Madaniy va tarixiy ahamiyati: Xitoy va Yaponiya madaniyatida Ginkgo uzoq umr ko‘rish, sabr-toqat, sadoqat ramzi sifatida qaraladi. Buddist ibodatxonalar va tarixiy obidalarda ko‘plab qadimiy Ginkgo daraxtlari uchraydi.

XULOSA

Ginkgo biloba nafaqat o‘zining qadimiy evolyutsion tarixiga ega, balki zamonaviy inson salomatligi, ekologik muhit va madaniy qadriyatlar uchun ham katta ahamiyatga ega. U tabiiy sabr-toqat, chidamlilik va hayot barqarorligining tirik ramzi sifatida qadrlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qodirov A.Q., Tursunov Sh.T. "O‘simlikshunoslik". – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2018. – 320 b.

2. Karimov A.A. "Dorivor o‘simliklar va ularning ahamiyati". – Toshkent: Fan, 2017. – 215 b.
3. Israilova, S. (2023). Tarixiy manbalarda ranglar talqini. Mirzo ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti ilmiy jurnali.
4. Saodat, I., & Ma’suda, E. (2023). Bilingvizm turlari va ikkinchi til leksik bazasi. In international scientific conferences with higher educational institutions (Vol. 1, No. 14.04, pp. 185-188).
5. Махмудов А.Х. "Фармакогнозия". – Ташкент: Медицина, 2019. – 280 с.
6. Singh, R. et al. "Ginkgo biloba: A living fossil with medicinal properties". Pharmacognosy Reviews, 2019, Vol. 13(25), pp. 39-45.
7. Smith, J.V., Luo, Y. "Studies on Ginkgo biloba extract and neuronal protection". Journal of Ethnopharmacology, 2020, Vol. 227, pp. 1-9.
8. Israilova, S. (2022). "Ko ‘k’ leksemasi semantikasini yoritishda tezaurus modelidan foydalanish. Computer linguistics: problems, solutions, prospects, 1(1).
9. Abduvahobova, D., & Mamazulunov, N. (2023). Liver biochemistry. Science and innovation, 2(D6), 88-90.
10. Zukhurova, M., & Mamazulunov, N. (2023). Stages of protein biosynthesis. Science and innovation, 2(D6), 101-103.
11. Islomova, Z., Razzoqova, M., & Mamazulunov, N. (2023). Blood biochemistry. Science and innovation, 2(D6), 91-92.
12. Saodat, I. Ko ‘k’ leksemasining etimologik tavsifi. O‘zbekiston, 75.
13. Israilova, S., & Alavutdinova, N. (2023). Intercultural Color Interpretation. Science and innovation, 2(C12), 111-115.
14. Bakhronova, D., Alavutdinova, N., Israilova, S., & Vilchis, V. V. Color Lexemes in Context: Cognitive and Cultural Explorations.
15. Китайская Фармакопея. – Пекин: Научное издательство, 2021. – 500 с.
16. Khalilova, L. F. (2020). Regional tourism development efficiency. Indonesian journal of law and economics review, 6, 10-21070.
17. Халилова, Л. (2024). Проблемы обучения диалога на занятиях иностранного языка. O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari, 737-739.
18. Abdurasulovna, S. U., & Sunnatulloyevna, G. S. Microbiological characteristics of the oral cavity after exposure of various filling materials. Process Management and Scientific Developments, 146.
19. Бекжанова, О. Е., Каюмова, В. Р., & Шукурова, У. А. (2022). Показатели смешанной слюны у пациентов в постковидном периоде. Медицинские новости, (6 (333)), 72-75.